

РОЗДІЛ 5

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 334.012.64

Бітюк І. М.

Черкаський державний технологічний університет

БІЗНЕС-ІНКУБАТОР ЯК ТРИГЕР РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

У статті визначено дефініцію «бізнес-інкубатор» виходячи з нормативно-правових актів України та поглядів науковців. Надано авторське визначення поняття бізнес-інкубатору з економічного, соціального та організаційно-правового поглядів. Визначено роль бізнес-інкубатора в інноваційному розвитку регіону. Проведено класифікацію бізнес-інкубаторів за різними ознаками. Визначено та згруповано переваги бізнес-інкубування.

Ключові слова: бізнес-інкубатори, малий бізнес, інноваційний розвиток регіону, переваги бізнес-інкубування, класифікація бізнес-інкубаторів, інноваційний бізнес-інкубатор.

Постановка проблеми. У сучасних умовах під час переходу до інноваційного розвитку країни політика регіонів повинна бути спрямована на організацію та стимулювання нововведень, а також перетворення їх на стійку основу економічного зростання. Одним із напрямів розвитку і стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні є бізнес-інкубування. Створюючи бізнес-інкубатори, регіон проводить політику підтримки малого бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти бізнес-інкубації в Україні висвітлено в роботах О. Айгістової, В. Демідова, В. Дорофійенка, Н. Кожевіної, С. Коробова, Т. Ломоносової, О. Микитюка та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до розвитку бізнес-інкубаторів, достатньої уваги не приділено визначенню дефініції «бізнес-інкубатор» та класифікації бізнес-інкубаторів.

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних аспектів бізнес-інкубування в умовах інноваційного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інкубування бізнесу є одним з інфраструктурних механізмів підтримки підприємництва, розрахованих на довгостроковий період. Бізнес-інкубатори допомагають малим та середнім підприємствам, як правило, в організаційних та інноваційних питаннях. В Україні бізнес-інкубуванню як напрямку підтримки малого підприємництва властива еволюційно зумовлена специфіка, адже існують проблеми як у категорійно-методологічних питаннях, так і під час реалізації концепції бізнес-інкубації на практиці, а також залишаються неврегульовані питання з організації фінансування і кредитування бізнес-інкубаторів та залучення висококваліфікованих кадрів і т. д.

Автором дослідження з'ясовано суть бізнес-інкубаторів у процесі аналізу визначень поняття виходячи з нормативно-правових актів України та поглядів науковців (табл. 1).

У дослідженні сутність бізнес-інкубатора розкривається автором та пропонується в таких аспектах:

– економічному: інструмент економічного розвитку, що сприяє комерціалізації НДДКР у

Таблиця 1

Визначення дефініції «бізнес-інкубатор»

№ п/п	Основа	Визначення
1	Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [3]	Інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% його загального обсягу продукції і (або) послуг
2.	Національна асоціація бізнес-інкубації США [8]	Бізнес-інкубатори – це організації, які покликані сприяти розвитку підприємництва на початковому етапі їх розвитку шляхом надання їм консультативної та ресурсної підтримки
3.	М. Вуллатот [4]	Бізнес-інкубатор – це каталізатор процесу створення та розвитку підприємств
4.	Група експертів із наукових парків та інноваційних центрів (SPISE) [7]	Бізнес-інкубатор – це об'єкт інфраструктури підтримки малого бізнесу
5.	В.М. Гець, В.П. Семиноженко [1]	Інкубатор бізнесу – це організація, метою якої є формування сприятливих умов для стартового розвитку фірм та підприємств-початківців через надання їм певного комплексу послуг і ресурсів
6.	М. Пивоваров [6]	Бізнес-інкубатори – організації, які надають на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, для сприяння у набутті ними фінансової самостійності
7.	В.Я. Горфінкель, Г.Б. Поляк, В.А. Швандр [2]	Бізнес-інкубатор – невеликі організації, які повинні забезпечити середовище та необхідні умови для створення і функціонування нових, як правило, малих, підприємств, які будуть надавати їм різні приміщення, обладнання, технічні засоби та послуги у сфері ведення бізнесу за доступними цінами

створенні й розвитку малих інноваційних підприємств, зростанню економічної активності, розширенню податкової бази регіону;

– організаційно-правовому: господарюючий суб'єкт, який надає допомогу малим підприємствам на ранній стадії їх діяльності шляхом надання їм різних приміщень, обладнання, технічних засобів і надання послуг у сфері ведення бізнесу;

– соціальному: інструмент, що дає змогу вирішити проблеми зайнятості, створення нових робочих місць і забезпечує нормальну життєдіяльність населення.

Виходячи з вищесказаного, інноваційний бізнес-інкубатор можна розглядати як господарюючий суб'єкт або структурний підрозділ, багатоаспектність якого полягає у реалізації бізнес-проектів із міждисциплінарних наукових дослідженнях із використанням комунікативних інструментів, спрямованих на створення перспективних комерційних технологій, продуктів та послуг, які мають інноваційний складник.

Особливістю такого визначення поняття «бізнес-інкубатор» є те, що під ним розуміють не тільки створення та підтримку малих інноваційних підприємств, а й комерціалізацію результатів НДДКР, активізацію наукових досліджень, що розробляються вченими з якоїсь єдиної проблеми, що представляють фундаментальні і прикладні науки, необхідні для споживачів сучасного суспільства.

Автором дослідження проведена класифікація бізнес-інкубаторів, які розрізняються за характером діяльності та структурою, цілями створення, фінансування, ступенем самостійності, професійною орієнтацією, формою їх діяльності та за демографічною ознакою (рис. 1).

Класичний бізнес-інкубатор орієнтований на розвиток бізнесу та об'єднує підприємства найрізноманітнішого профілю. Інкубатор технологій – це бізнес-інкубатори, які пов'язані з університетами, науково-технічними парками або інноваційними центрами.

Інтернет-інкубатори розрізняються набором та особливостями наданих послуг. Венчурний акселератор – сервісна компанія, яка надає підприємцям-початківцям консультаційні послуги з підготовки бізнес-плану, маркетингу і позиціонування проекту, виведення на ринок, сервісні послуги, які необхідні підприємцю.

Сітові інкубатори являють собою власне венчурні фонди та управлінські компанії, які можуть працювати з компаніями, що знаходяться в інших містах. Вертикальні інкубатори спеціалізуються на створенні мобільної комерції. Інкубатори, що орієнтовані на внутрішні ідеї, створюються за участю великих транснаціональних корпорацій і займаються розвитком компаній, які утворилися всередині цих корпорацій на базі внутрішньої ідеї.

Бізнес-інкубатори, що спрямовані на економічний розвиток, включають стимуляцію економіки, створення робочих місць і розширення економічної бази на місцях.

Орієнтація на співтовариство – бізнес-інкубатор, що спрямовує свої цілі і завдання з потребами спільноти, переслідуючи більше соціальні і політичні, ніж економічні завдання. Орієнтація на формування і розвиток бізнесу – бізнес-інкубатори, які створюються для забезпечення підприємців приміщеннями і послугами на пільгових умовах.

Орієнтація на специфічних клієнтів і конкретний сектор – працюють зі специфічними групами клієнтів (етнічними меншинами, сільським населенням, жінками, молоддю та ін.), вирішуючи, головним чином, соціальні проблеми, пов'язані

з адаптацією в суспільстві. Комерційні технології – бізнес-інкубатори, які створюються для підтримки і розвитку ідей зі створення нового продукту (технології).

Отримання доходу – бізнес-інкубатори, що орієнтовані на отримання прибутку від здачі в оренду виробничих та офісних приміщень. Комбінація цілей – під час створення бізнес-інкубаторів використовується не одна, а кілька цілей.

Державні та громадські некомерційні організації ставлять собі за мету економічний розвиток регіонів, який пов'язують зі створенням нових робочих місць, диверсифікацією економіки і розширенням бази оподаткування. Вищі навчальні заклади та інші освітні організації займаються, крім цілей економічного розвитку, також комерціалізацією наукових розробок, нових технологій і ноу-хау. Приватні та комерційні структури орієнтовані на отримання прибутку від інвестицій у малі підприємства і на розвиток на їх базі технологічних і інших інновацій, а також на отримання прибутку від нерухомості – комерційних і виробничих площ бізнес-інкубатора. Змішане спонсорство – об'єднання зусиль державних організацій, незалежних агентств економічного розвитку, комерційних компаній, приватних компаній, які спрямовані на досягнення різних цілей.

Самостійні бізнес-інкубатори спочатку створюються як самостійні підприємства з підтримки малого бізнесу, які можуть співпрацювати з іншими, зовнішніми організаціями та агентствами підтримки підприємництва, зберігають при цьому організаційну самостійність. Бізнес-інкубатори, що створені в межах організації – інкубатори, що входять до складу університетів, технологічних і наукових парків, дослідницьких, промислових, навчальних, бізнес-центрів, великих корпорацій.

Універсальні бізнес-інкубатори та інкубатори змішаного використання – бізнес-інкубатори, які розраховані на загальний розвиток ринку. Всі клієнти такого бізнес-інкубатора добре проінформовані про досягнення та новинки в багатьох сферах діяльності, з якими вони не мали безпосередніх виробничих контактів.

Інноваційні, або технологічні, бізнес-інкубатори – інкубатори, що створюються при великих університетах і служать цілям комерціалізації наукових розробок вишів та створення на їх базі нових продуктів і технологій. Спільна діяльність у структурі бізнес-інкубатора дає змогу фірмам, використовуючи науково-технічний потенціал вишу, його наукові кадри і матеріальну базу, оволодіти технологією створення нововведень, отримати досвід підприємницької діяльності, сприяти впровадження нових технологій, підвищити конкурентоспроможність виробів, знизити витрати на проведення наукових досліджень.

Спеціалізовані бізнес-інкубатори – ціла низка бізнес-інкубаторів, для яких характерна орієнтованість на виробництво, сферу послуг і на створення мікропідприємств. Виробничі бізнес-інкубатори об'єднують малі підприємства певної виробничої орієнтації, даючи їм можливість спільно використовувати те чи інше технологічне обладнання, канали збуту і т. д.

Бізнес-інкубатори сфери послуг включають малі підприємства та підприємців, зайнятих наданням тих чи інших послуг населенню. Бізнес-інкубатори для невеликих приватних підприємств створюються у відсталих районах, де гостро стоять проблеми безробіття, щоб надати підтримку індивідуальним підприємцям або маленьким сімейним фірмам у відкритті та розвитку своєї справи.



Рис. 1. Класифікація бізнес-інкубаторів за різними ознаками

Організаційні бізнес-інкубатори, клієнтами якого стають сервісні підприємства інфраструктурного типу, розраховані виключно на обслуговування сектора малого бізнесу (юридичні, освітні, консалтингові, аудиторські та інші компанії, клієнтами яких є малі підприємства).

Віртуальні бізнес-інкубатори – бізнес-інкубатори, які не надають підприємцям офісні та виробничі приміщення. Стаціонарні бізнес-інкубатори – бізнес-інкубатори, що надають як офісні та виробничі площі, так і різні послуги і програми підтримки підприємств.

Міські бізнес-інкубатори – бізнес-інкубатори, основним завданням яких є розвиток міського підприємництва, визначених галузей промисловості, торгівлі, наукомістких технологій та ін. Сільські (аграрні) бізнес-інкубатори орієнтовані на надання підтримки малозабезпеченим сільським жителям, на розвиток малого виробництва, фермерських господарств та обробної промисловості.

Узагальнюючи переваги бізнес-інкубування для підприємців та держави у цілому, можна відзначити, що підприємець за таких умов має можливість відкрити власний бізнес із мінімальними витратами, а держава отримує при цьому розвиток малого та середнього бізнесу, поліпшення на ринку праці за рахунок створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури на місцевому рівні тощо.

Переваги бізнес-інкубування можна розділити на дві групи.

1. Переваги бізнес-інкубування, які пов'язані з залученням капіталу партнерів:

– досить швидкими темпами зростає кількість підприємців у регіоні, адже бізнес-інкубатор ефективно підтримує новостворений бізнес, що дає можливість відкрити власну справу в жорстких конкурентних ринкових умовах;

– розподіл між партнерами (власниками) бізнес-інкубатору фінансових ризиків, що виникають у процесі їхньої діяльності. Бізнес-інкубатор витрачає значні фінансові кошти для свого функціонування та розвитку, адже саме він несе витрати, пов'язані з наймом та підбором персоналу, забезпеченням необхідної техніки та офісного обладнання, утриманням офісу та інших приміщень та ін. Окрім того, підприємці, що знаходяться в

бізнес-інкубаторі, виплачують певну встановлену суму за користування послугами бізнес-інкубатору, яка частково покриває витрати бізнес-інкубатору. Ці платежі переважно забезпечують підтримку та розвиток програм бізнес-інкубатору. У цілому бізнес-інкубатори меншою мірою залежать від циклічних фінансових криз, адже одним із завдань його функціонування є розвиток та підтримка бізнесу;

– кращий отриманий ефект від вкладення меншого обсягу фінансових ресурсів. Бізнес-інкубатор за допомогою менших витрачених ресурсів має можливість впливати на значні фінансові кошти інкубованого бізнесу. Віддача від таких витрат буде досить високою;

– діяльність бізнес-інкубатору приносить великі вигоди як для уряду, так і для підприємців (рис. 2).

2. Переваги бізнес-інкубування, що пов'язані із залученням зацікавлених власників:

– поточне фінансування бізнесу, що керується власниками. Менеджер, який є одночасно власником, на відміну від найманого менеджера обирає найоптимальнішу модель ведення бізнесу. Наприклад, франчайзинг має досить низькі витрати під час ведення бізнесу, що, своєю чергою, дає змогу зайняти ринкові ніші, в яких не можуть «вижити» інші підприємці через високі вимоги до віддачі капіталу. Бізнес-інкубатор дає змогу інкубованому малому і середньому бізнесу йти на невеликі фінансові ризики та отримувати стабільний прибуток;

– тісний взаємозв'язок між власниками – менеджерами бізнес-інкубатору та інкубованими підприємцями. Розвиток бізнес-інкубатору завжди проектується не найманими працівниками, а виключно власниками-менеджерами. Власник-менеджер звичайно є більш мотивованим у прийнятті важливих рішень, ніж найманий працівник, якого переважно мотивує до роботи тільки заробітна плата. Своєю чергою, інкубований підприємець зацікавлений у розвитку та зайнятті стійкої позиції на ринку. Такі підприємці постійно проводять маркетингові дослідження на предмет попиту покупців та стану ринку, а також забезпечують краще передпродажне та післяпродажне обслуговування клієнтів;

– отримання досвіду з ведення бізнесу та реалізації нових ідей. Власник-менеджер постійно запроваджує інновації у своїй діяльності, адже



Рис. 2. Вигоди від бізнес-інкубаторів

інновації – це завжди прогрес та розвиток у бізнесі. Таким чином, власник-менеджер мотивує інкубованих підприємців займатися інноваційною діяльністю, а саме запроваджувати нові продукти/послуги, нові управлінські технології ведення бізнесу та концепції маркетингу. Всі підприємці, що знаходяться в бізнес-інкубаторі, мають унікальну можливість ділитися своїм досвідом ведення бізнесу з власниками-менеджерами та між собою;

– нескладна система адміністрування бізнесу. У цьому разі бізнес-інкубатор виступає ключовим елементом системи, а саме адміністратором та посередником у наданні інформації для інкубованих підприємців. Бізнес-інкубатор у своїй діяльності переважно орієнтується на довгострокову перспективу. Для його діяльності не потрібно великої кількості спеціалістів, що підтримують та контролюють інкубованих підприємців, що, своєю чергою, призводить до зменшення кількості рівнів управління бізнес-інкубатором. Бізнес-інкубатору простіше вести свою фінансову діяльність, оскільки вона переважно формується від платежів інкубованих підприємців;

– мотивація зацікавлених майбутніх підприємців у відкритті своєї власної справи. Бізнес-інкубатор допомагає відкрити власний бізнес, самореалізуватися підприємцю та пропонує модель ведення бізнесу.

Отже, наведені переваги тільки доводять необхідність створення та розвитку бізнес-інкубаторів в Україні.

Формування регіональної системи бізнес-інкубаторів як цілісного інституту інфраструктури підтримки малого підприємництва ґрунтується на таких принципах:

– залучення, формування регіональної системи бізнес-інкубаторів повинно передусім спиратися на наявні підприємства, установи, організації та ресурси в регіоні, що сприяє виникненню синергетичного ефекту для всіх учасників;

– об'єднання зусиль, яке передбачає поєднання елементів інфраструктури підтримки підприємництва в регіональний комплекс, дає змогу сформувати структуру управління, забезпечувати стійкі зв'язки, координувати дії зі створення і розвитку механізмів стимулювання підприємницьких ініціатив [5].

Висновки. Таким чином, бізнес-інкубатор сприяє інноваційному розвитку, тобто комерціалізації результатів наукових досліджень і науково-технічних розробок; підтримці бізнесу шляхом створення сприятливих умов для розвитку і функціонування малих інноваційних підприємств, забезпечуючи податкове надходження державного бюджету; інтеграції науки, освіти і виробництва для проведення НДР, щоб досягти стратегії сталого розвитку сучасного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків : Константа, 2006. – 272 с.
2. Организация предпринимательской деятельности / В.Я. Горфинкель, Г.Б. Поляк, В.А. Швандер. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 525 с.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
4. Вуллкот М. Руководство по бизнес-инкубации / М. Вуллкот. – М., 2005.
5. Пономарьов І.Ф. Бізнес-інкубатори як елемент інфраструктури розвитку малого підприємництва (закордонний досвід і перспективи його використання в Україні) / І.Ф. Пономарьов, О.В. Гайдатов // Економіка промисловості. – 2002. – № 1. – С. 27–32.
6. Пивоваров М. Развитие института инфраструктуры малого предпринимательства: проблемы та шляхи його покращення / М. Пивоваров // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1(8). – С. 6–18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13pmgwyp.pdf>.
7. Best practice in Business Incubation. U.N. : New York and Geneva, 2000. – 120 p.
8. The National Business Incubation Association (NBIA) (Official site) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbia.org>.

Битюк І. Н.

Черкасский государственный технологический университет

БИЗНЕС-ИНКУБАТОР КАК ТРИГГЕР РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ

Резюме

В статье определена дефиниция «бизнес-инкубатор» исходя из нормативно-правовых актов Украины и взглядов ученых. Представлено авторское определение понятия «бизнес-инкубатор» с экономической, социальной и организационно-правовой точек зрения. Определена роль бизнес-инкубатора в инновационном развитии региона. Проведена классификация бизнес-инкубаторов по различным признакам. Определены и сгруппированы преимущества бизнес-инкубирования.

Ключевые слова: бизнес-инкубаторы, малый бизнес, инновационное развитие, преимущества бизнес-инкубирования, классификация бизнес-инкубаторов, инновационный бизнес-инкубатор.

Bitiuk I. M.

Cherkasy State Technological University

BUSINESS INCUBATOR AS A TRIGGER OF REGIONAL DEVELOPMENT

Summary

The definition of "business incubator" is defined in the article based on normative legal acts of Ukraine and scientists. Author's definition of business incubator concept from the point of view of economic, social, organizational and legal aspects is given. The role of the business incubator in the innovative development of the region is determined. A classification of business incubators has been conducted on various grounds. The benefits of business incubation are identified and grouped.

Keywords: business incubators, small business, innovative development of the region, advantages of business incubation, classification of business incubators, innovative business incubator.